

Uitdaging om middelengebruik nog verder terug te brengen

Boomteelt werkt hard aan verbeteren middelenonvriendelijk imago, maar de praktijk is weerbarstig

Dirand van Wijk, teeltbegeleider en teamleider bij Cultus Advies uit Lottum somt in hoog tempo de uitdagingen op van de boomteelt op het gebied van middelenreductie, zoals Admire vervangen door Calypso en Kenbyo door Flint. Geen natte bodemontsmetting meer, maar een natuurlijke ontsmetting met afrikaantjes en tenslotte onkruidbestrijder Linuron vervangen door Betanal of Kerb.

Auteur: Hein van Iersel

Niet geheel toevallig worden alle middelen die Van Wijk opsomt genoemd bij de stoffen die substantieel een bijdrage leveren aan de milieubelasting in de boomteelt. De drie belangrijkste boosdoeners zijn volgens de laatste milieurapportage uit mei 2010 linurol als herbicide, imidacloprid als insecticide in onder andere Admire en tenslotte het grondontsmettingsmiddel metam-natrium. Dit laatste middel is met name in de rozenteelt verantwoordelijk voor een groot deel van de milieubelasting.

Ik ben met Van Wijk op bezoek bij Tonnie Michels in Sambeek. Michels heeft in Sambeek samen met zijn broer Crétien een bedrijf met als belangrijkste aandachtsveld de kweek van rozen, maar teelt daarnaast ook suikerbieten. Het totale areaal waar Michels over kan beschikken bedraagt 20 hectare, waarvan 15 voor de teelt van rozen. Michels kweekt het complete product. Dus van zaailing tot de kant-en-klare struik- of stamroos. De afzet vindt grotendeels plaats via een aantal vaste afnemers, die jaarlijks weliswaar een oecoleeradvies indienen, maar waarmee geen 'zwart op wit'-afspraken worden gemaakt.

Michels begrijpt het belang om middelengebruik en het aantal middelen terug te brengen, maar is daarnaast ook bang dat het verdwijnen van een aantal middelen zal leiden tot intensiever gebruik van andere middelen. Goed voorbeeld daarvan is inperken van herbiciden. Voor zijn eigen bedrijf betekent dat er sneller wordt gegrepen naar het

middel bodemontsmetting dat als bijwerking het afdoden van onkruidzaad in de bodem heeft. Ook *Verticillium* is wat dat betreft een onderschat probleem. Michels heeft het idee dat grondontsmetting enige bescherming geeft tegen deze agressieve bodemschimmel.

“Bijkomende milieuschade van het verdwijnen van bepaalde middelen is wellicht groter dan de milieuwinst”

Collega rozenkweker Hans van de Laak heeft hetzelfde idee. Van de Laak voert in Lottum samen met neef Emiel Keiren boomkwekerij Lakei, waar zij op een areaal van ongeveer 30 hectare rozen en sering en siringen kweken. Van de Laak vertegenwoordigt de sector rozenteelt binnen de Klankgroep Gewasbescherming, maar wil voor het vakblad *Boomteelt* liever op persoonlijke titel spreken. Van de Laak ergert zich wel eens aan de ophef over gewasbescherming. Hij doet dan met name op de doelstelling die de branche zich gesteld heeft ten aanzien van bestrijdingsmiddelen. In 2003 hebben overheden en bedrijfsleven het Convenant Gewasbescherming afgesloten. Hoofdoelstelling is het verminderen van de

milieubelasting door gewasbeschermingsmiddelen met 95% in 2010 vergeleken met 1998. Bij de milieubelasting wordt niet alleen gekeken naar het aantal kilogrammen, maar ook naar de schadelijkheid van de middelen voor water- en bodemleven, naar de uitspoeling en naar de maatregelen die boeren en tuinders nemen om uitstoot naar het milieu te voorkomen. Van de Laak: “Nu blijkt in 2010 dat we 85% van die doelstelling hebben gehaald. Dat is natuurlijk fenomenaal. Persoonlijk zou ik allereerst nooit akkoord gegaan zijn met een reductie van 95%. Ik daag wat dat betreft iedereen uit om een industrietak te noemen die de lat zo hoog legt! Op zich is dat natuurlijk goed, maar ik ben bang dat we straks het slachtoffer worden van ons eigen succes. Een concreet voorbeeld dat Van de Laak noemt is bestrijding van 'Het Zwart', een *Pseudomonas*-aantasting in sering en siringen. Dit is een serieuze bedreiging voor deze kleine teelt, waar geen middelen meer voor zijn. Theoretisch zou het mogelijk moeten zijn door een koperbemesting de ziekte onderdrukken, maar het zou gemakkelijker én minder milieubelastend zijn als je zou kunnen spuiten. Een ander voorbeeld dat Van de Laak aanhaalt, is natte grondontsmetting. Van de Laak erkent dat dit een forse milieubelasting inhoudt, maar volledig afzien van dit middel zou ook een slecht signaal zijn. Allereerst zijn afrikaantjes niet zaligmakend. Deze bestrijden maar één soort aaltjes. Daarnaast eisen afrikaantjes een schone kiemvrije grond en dus weer onkruidbestrijding. Al met al is Van De Laak van mening

Tonnie Michels.

Dirand van wijk, Cultus Agro.

dat voldoende middelen beschikbaar moeten blijven voor kleine teelten, omdat de bijkomende milieuschade van het verdwijnen van bepaalde middelen wel eens groter zou kunnen zijn dan de milieuwinst.

95 procent

Ik praat met Wes Janssen, technisch adviseur boomteelt Bij Bayer Crop Science. Wes Janssen moet wat lachen om het begrip kleine teelten. Voor Bayer, maar ook voor de andere chemieconcerns zijn er maar vier tot vijf grote teelten. Dat zijn soja, rijst, graan, druiven. Voor deze teelten worden nieuwe middelen ontwikkeld. Middelen voor andere teelten kunnen daar vervolgens hun voordeel mee doen. Ook aardappelen worden in dit verband als een klein gewas beschouwd, ook al neemt dit in Nederland een areaal van 200.000 ha in beslag. Waar chemieconcerns wel in investeren zijn nieuwe biologische middelen. Voorbeeld daarvan is het middel Bio1020. Dit middel bestaat uit gekookte en teruggedroogde

“Groenbeheerders hebben niet het budget of mankracht om te spuiten tegen schimmels of luizen”

rijstkorrels waarop de schimmel *Metarhizium anisopliae* is geënt. Deze schimmel heeft een werking tegen de beruchte taxuskever. Bayer ziet duidelijk toekomst in dergelijke producten. Op het Nederlandse hoofdkantoor in Mijdrecht is een arbeidskracht vrijgemaakt die de wereldmarkt scant op vergelijkbare producten.

Laxa en Pfander

In de rozenteelt wordt het grootste deel van de middelen met name gebruikt in de teelt van Laxa en Pfander onderstam-zaailingen voor respectievelijk struik- en stamrozen. Bij de teelt van zaailingen, waarvan Michels iedere jaar een halve hectare inzaait, moet intensief gespoten worden tegen schimmels, vooral omdat de planten heel dicht op elkaar staan en daardoor extra lastig opdrogen en daarmee extra gevoelig zijn voor schimmels. Ook de teelt van de Pfander stamtrekkers is zeer gevoelig. Michels: “Klanten eisen een stam zonder fouten of beschadigingen. Zij zijn bang dat een stam afbreekt op een dergelijke beschadiging. Dat kan door een meeldauwplek die zich genesteld heeft op de stam, maar mogelijk ook door hagel en wind. Schimmels benadelen de lengte en diktegroei van de plant. Bij stamtrekkers geldt: hoe langer, hoe beter. Een hogere stam brengt meer op doordat er hoger op geoculeerd kan worden.

Biologische alternatieven

Cultus heeft bij ongeveer dertig van zijn klanten kleine praktijkproeven ingericht. Drie van die

proeven, zoals bij Michels, zijn opgezet om onder andere de alternatieven voor chemische bestrijding van echte en valse meeldauw te bestuderen en hebben direct betrekking op de rozenteelt. Meeldauw is met name in de zomerperiode een probleem. Een lichte aantasting op het blad hoeft geen probleem te zijn. Wanneer de aantasting zich uitbreidt van het blad naar de stengel, kan dit in de winterrust leiden tot *Botrytis*. In de praktijkproeven test Van Wijk drie alternatieven voor een puur chemische bestrijding van schimmels met strobilurines. Dit zijn achtereenvolgens een referentiestrook waar niet behandeld wordt, een strook waar 100 procent puur biologisch wordt gewerkt, een derde strook met een mix van chemie en biologie en als laatste een strook waar 100 procent chemisch wordt gewerkt. De biologische middelen die worden beproefd zijn onder andere bio-immune en compostthee.

Ik wandel met Van Wijk en Michels naar het proefveld. Op een afstand is er duidelijk een verschil te zien met rest van het veld. Het groen is minder intensief, waarschijnlijk omdat er net iets meer meeldauw op de planten zit. Van Wijk en Michels dagen me uit. Welk is nu de rij met de biologische bestrijding? Ik zie wel verschillen, maar kan het niet echt zeggen. Michels weet dat overigens ook niet. Van Wijk heeft de proeven zo ingericht dat de kwekers niet weten welke rij met welk middel wordt bespoten.

Hetty Crooijmans

Wes Janssen, Bayer Crop Science

Slimmer spuiten

Middelengebruik is niet alleen afhankelijk van de het aantal toelatingsen, maar wordt ook door andere zaken beïnvloed. Van de Laak van Boomkwekerij Lakei duidt in dit geval ook op de rol van adviseurs. Van de Laak: "Als ik vijf adviseurs laat komen bij een gewas en ik al hun adviezen opvolg, dan spuit ik meer dan ooit. Dat komt omdat een adviseur ook bang is voor zijn eigen goede naam."

"Klanten eisen een product zonder fouten of beschadigingen"

Erno Bouma van het bedrijf Agrovision voegt een ander gezichtspunt toe. Zijn bedrijf produceert voor verschillende akkerbouwproducten een aantal weerfaxen. Deze faxen helpen een ondernemer de juiste beslissing te nemen op basis van zaken als temperatuur, vocht in de lucht en meer van dat soort parameters. Volgens Bouma kun je met dit soort systemen slimmer spuiten. Bouma: "Slim spuiten is bewust spuiten op het juiste moment, met het juiste middel en de juiste dosering." Daarmee zou het volgens Bouma mogelijk

moeten zijn om te besparen op middelengebruik en het aantal bespuitingen. Effectief zou dat moet leiden tot lagere kosten en een hogere effectiviteit. Volgens Bouma kan de boomteelt wat dit betreft een voorbeeld nemen aan de akkerbouw, waar dergelijke systemen veel meer gemeengoed zijn. Het bedrijf waarvoor hij werkt overweegt dan ook om iets dergelijks voor boomtelers te ontwikkelen. Van de Laak ziet in principe wel brood in een dergelijk systeem. Hij maakt nu gebruik van een weerfax van Meteovista, waar hij weinig complimenteus over is. 'Klopt vaak niet' en 'ik voel me bekocht' zijn kort samengevat zijn bevindingen. De prijs voor dergelijke systemen lijkt alleszins redelijk. In de akkerbouw betaal je rond de 150 euro voor een weerfax. Het is ook mogelijk om dit te combineren met software op de eigen pc, waardoor het systeem kan rekenen met eerder uitgevoerde bespuitingen en er een interactief systeem ontstaat. De eenmalige installatiekosten zullen dan fors hoger zijn.

Risico

Niet iedere aantasting van een op zich schadelijk insect of schimmel hoeft persé tot bespuiting te leiden. Van de Laak: "In een lading potrozen of seringens die naar een afnemer gaan accepteer ik geen enkel luisje, omdat ik weet dat tuincentra dat niet willen. Als ik pas volgend jaar hoef af te

leveren, zou ik diezelfde aantasting kunnen laten zitten. Geen enkele kweker spuit zomaar. Daar is het ook veel te duur voor."

"Geen enkele kweker spuit zomaar. Daar is het ook veel te duur voor"

Illusie

Voor veel zegspersonen in de sector is een mid-delenvrije teelt onmogelijk. Buitenrozeveteraan Rien Vurens van rozenveredelaar Jan Spek zegt het kortaf: "We zouden het graag willen, maar het is een illusie dat het kan." Daarnaast wil Vurens niet al te pessimistisch overkomen en vindt het belangrijk om te benadrukken dat de gezondheid van buitenrozen in de eindbestemming voor een belangrijke deel bepaald worden door de bemesting en de verzorging van de roos op de standplaats.

Gezondheid is volgens Vurens wel uitgegroeid tot het belangrijkste unieke selling point van buitenrozen. De gemiddelde consument wil niet meer spuiten en heeft vaak ook niet de kennis om dat goed uit te voeren.

Hans van de Laak, Boomkwekerij Lakei

Geert Mooren, Rosa Mundo.

Tonnie Michels is op zich minder pessimistisch over een middelenvrije teelt: "Wellicht kan dat op termijn wel, dat we puur met plantversterkende middelen een gezonde plant kunnen kweken. Verder is het natuurlijk zo dat middelen steeds minder schadelijk worden. De tijd zal het leren." Geert Mooren van Rosa Mundo durft wel een gezondheidsclaim aan voor zijn Noack rozen, vooral de Flower Carpet rozen. Mooren heeft de kweeklicentie voor een aantal rassen die met name geschikt zijn voor openbaar groen. In openbaar groen is de weerzin om te spuiten zo mogelijk nog groter dan in de achtertuin van de gemiddelde consument. Groenbeheerders willen graag kleur in openbaar groen en rozen staan dan op de eerste plaats, maar hebben tegelijk niet het budget of de mankracht om te spuiten tegen schimmels of luizen.

"Persoonlijk zou ik allereerst nooit akkoord gegaan zijn met een reductie van 95%"

Ook Hetty Crooijmans van Crooijmans Plants benadrukt graag het verschil in middelengebruik in de twee of drie jaar van de opkweekfase en het middelengebruik in de eindtoepassing. De NBVB heeft samen met PPH een boekje uitgebracht over de zogenaamde Toprozen. Door het gebruik van deze rozen kan het middelengebruik in de tuin en het openbaar groen fors worden teruggeschoefd. Crooijmans haast zich om te zeggen dat buiten het Toproos-sortiment ook andere gezonde rozen zijn, maar dat deze zijn dan niet aangemeld voor de keuring.

Uitdagingen:

Insecten

- Wegvallen dimetooat
- Vervangen Admire door bijvoorbeeld Calypso
- Geen Decis maar Runner

Schimmels

- Geen Kenbyo maar Flint
- Geen zwavel maar Frupica

Aaltjes

- Geen metam natrium maar afrikaantjes

Onkruid

- Geen Linuron maar Betanal

Erno Bouma, Agrovison

Rien Vurens, Jan Spek Rozen.